

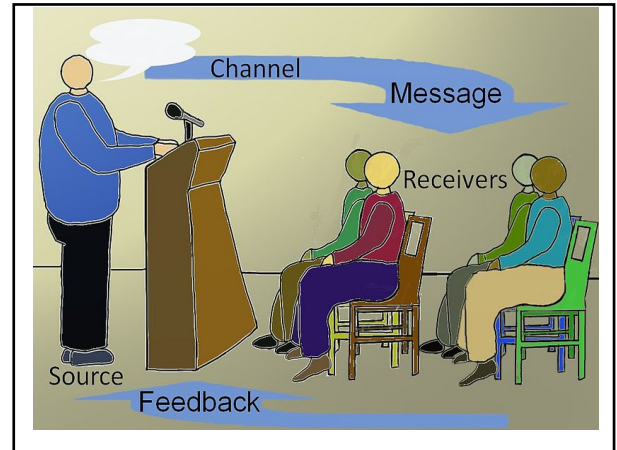

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ
ΑΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Διαταραχές Φωνής Ο ρόλος του Λογοθεραπευτή

Ηλίας Παπαθανασίου PhD FRCSLT ASHA Fellow

Καθηγητής- Λογοθεραπευτής
Τμήμα Λογοθεραπείας, ΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας--Πανεπιστημίου Πατρών
Επιστημονικός Συνεργάτης Ιατρικής Σχολής, Εθνικού Καποδιστριακού
Πανεπιστημίου Αθηνών

Ανατομία της επικοινωνίας

- **Επικοινωνία:** η μεταφορά μηνύματος μεταξύ ενός πομπού και ενός δέκτη
- **Γλώσσα:** ένας κώδικας συμβόλων που μοιράζεται ο πομπός με τον δέκτη. Οι τομείς του λόγου είναι:
  - Φωνολογία- φωνητική
  - Σύνταξη
  - Μορφολογία
  - Σημασιολογία
  - Πραγματολογία

Η σύνταξη και η μορφολογία μαζί αποτελούν την γραμματική

Συχνά στην κλινική πράξη αναφερόμαστε και ως:

Φωνητική/Φωνολογία, Μορφολογία, Σύνταξη: **Μορφή**

Σημασιολογία: **Περιεχόμενο**

Πραγματολογία: **Χρήση**

4

Δομές του λόγου

- Μόρφημα (φώνημα ή γράφημα)
- **Λέξη***
- Πρόταση
- Αφήγηση
- Διάλογος
- Συζήτηση

*Η λέξη είναι η βασική λειτουργική μονάδα επικοινωνίας

Φωνητική

Ο τομέας της Γλωσσολογίας που μελετά τους ήχους της Γλώσσας (**φθόγγους**).

1. Αρθρωτική φωνητική (articulatory phonetics)
2. Ακουστική φωνητική (acoustic phonetics)
3. Αντιληπτική φωνητική (auditory phonetics)

6

Αρθρωτική Φωνητική

- Ο αρχαιότερος τομέας της φωνητικής. Εξετάζει την παραγωγή των φθόγγων από τα ανθρώπινα φωνητικά όργανα.
- Οι φθόγγοι προκύπτουν όταν ένα ή περισσότερα όργανα επιδρούν στη ροή του αέρα καθώς αυτός εξέρχεται* από τους πνεύμονες προς το στόμα ή/και τη μύτη.

---
* Αυτός ο μηχανισμός αέρα λέγεται **πνευμονικός εκπνευστικός** και είναι ο πιο κοινός. Υπάρχουν και άλλοι μηχανισμοί αέρα με τους οποίους παράγονται φθόγγοι, αλλά είναι αρκετά σπάνιοι. Τα **κλικ**, για παράδειγμα, παράγονται με τον αέρα να ρουφίζεται μέσα στο στόμα, κι αυτός ο μηχανισμός ονομάζεται **εισπνευστικός**.

7

Ακουστική Φωνητική

- Ασχολείται με τα χαρακτηριστικά των φθόγγων από τη στιγμή που μεσολαβεί ανάμεσα στην παραγωγή τους από τα ανθρώπινα φωνητικά όργανα και στη λήψη τους από τα όργανα της ακοής.
- Τα χαρακτηριστικά αυτά εξετάζονται όπως και αυτά οποιουδήποτε άλλου ήχου, δηλ., ως προς το πλάτος, την περίοδο, τη συχνότητα της ταλάντωσης, κλπ.

8

Αντίληπτική Φωνητική

- Ασχολείται με τη λήψη των ηχητικών κυμάτων από τα όργανα της ακοής.
- Δεν εξετάζεται ο ήχος, αλλά το αποτέλεσμα που προκαλεί στα όργανα της ακοής. Η επίδραση αυτή αναλύεται από της πλευρά της φυσιολογίας (αντίληψη του ήχου) αλλά και της ψυχολογολογίας (αναγνώριση ενός ήχου ως φθόγγου – διαφορετικοί ομιλητές, πλην όμως ο ίδιος ήχος).

9

Φωνολογία

Η **Φωνολογία**, σε αντίθεση με τη **Φωνητική**, δεν περιγράφει τις ιδιότητες των φθόγγων μεμονωμένα. Εξετάζει τους φθόγγους μιας γλώσσας από λειτουργική σκοπιά και προσπαθεί να προσδιορίσει ποια είναι η αφηρημένη δομή των σχέσεων μεταξύ των φθόγγων, την οποία επιβάλλει η κάθε γλώσσα.

Η Φωνολογία ασχολείται με την περιγραφή των φθόγγων στο βαθμό που γίνεται σαφής η διαφορά τους ως προς τη **διακριτή τους λειτουργία** μέσα στη συγκεκριμένη γλώσσα. Μιλάμε για διακριτή λειτουργία (ή, **διαφοροποιητική λειτουργία**) ενός φθόγγου όταν η αντικατάστασή του με έναν άλλο φθόγγο έχει ως αποτέλεσμα διαφορετική λέξη.

10

γλώσσα: φωνολογικό σύστημα

δύο «υποσυστήματα»

1. **φωνημικό** σύστημα (τμηματικό, ηχητικά στοιχεία): **πληροφορία στο λεκτικό επίπεδο**
2. **προσωδιακό** σύστημα (υπερτμηματικό, κανόνες γένεσης των φωνημάτων σε χώρο και χρόνο): **το υπόλοιπο της πληροφορίας της ομιλίας**

Σύνταξη

- Το μέρος (ή, ο τομέας) της Γραμματικής που αναπαριστά τη γνώση του ομιλητή για τις προτάσεις και τη δομή τους.

12

Σύνταξη

- Σύνταξη είναι επίσης ο τομέας της Γλωσσολογίας που μελετά τη δομή της πρότασης.
- Οι ακολουθίες λέξεων που συμμορφώνονται με τους κανόνες της σύνταξης είναι *ορθά σχηματισμένες* ή *γραμματικές*.
- Οι ακολουθίες των λέξεων που παραβιάζουν τους κανόνες της σύνταξης είναι *αντιγραμματικές*.

13

- Ως φυσικοί ομιλητές μιας γλώσσας μπορούμε να ξεχωρίζουμε τις *γραμματικές* από τις *αντιγραμματικές* προτάσεις, χωρίς απαραίτητα να έχουμε ακούσει πιο πριν την πρόταση.
- Η γραμματικότητα μιας πρότασης δεν εξαρτάται από το αν έχει νόημα.
π.χ. *Ένα ρήμα τσαλάκωσε το γάλα.*

14

- Η γραμματικότητα μιας πρότασης δεν εξαρτάται από την αλήθεια της.
π.χ. *Τα ποδήλατα κινούνται με βενζίνη.*

Προτάσεις όπως οι προηγούμενες είναι γραμματικές, αλλά είναι σημασιολογικά ή πραγματολογικά ανώμαλες.

15

Μορφολογία

Μορφολογία είναι ο τομέας της Γλωσσολογίας που περιγράφει τη δομή των λέξεων και τη σχέση των *μορφημάτων* που τις αποτελούν.

Μορφήματα είναι τα μικρότερα τεμάχια της γλώσσας που φέρουν νόημα. Το νόημα πρέπει να έχει σχέση με τη συνολική λέξη. Δηλ. το 'δεν' στην τρίτη λέξη δεν είναι το 'δεν' της απαγόρευσης/άρνησης, αλλά η ρίζα του ρήματος 'δένω'. Τα μαύρα και τα πορτοκαλί τμήματα των παρακάτω λέξεων αποτελούν διαφορετικά μορφήματα:
καλ-ή, τρέχ-ω, ε-δε(ν)-σ-α

Προσοχή: μη μπερδεύετε τα μορφήματα με τις συλλαβές. Τα μορφήματα έχουν νόημα, οι συλλαβές δεν έχουν.

16

Σημασιολογία: η μελέτη της σημασίας

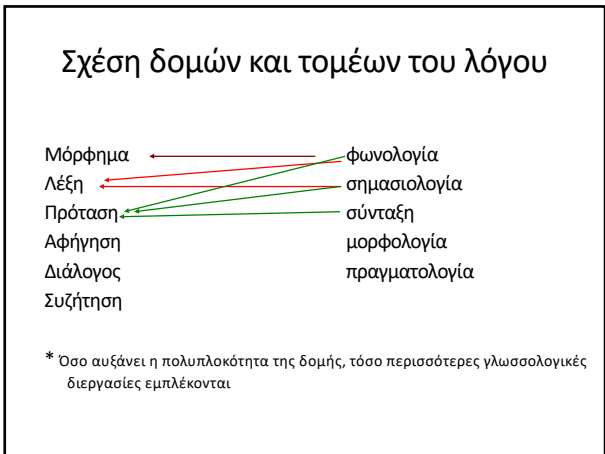
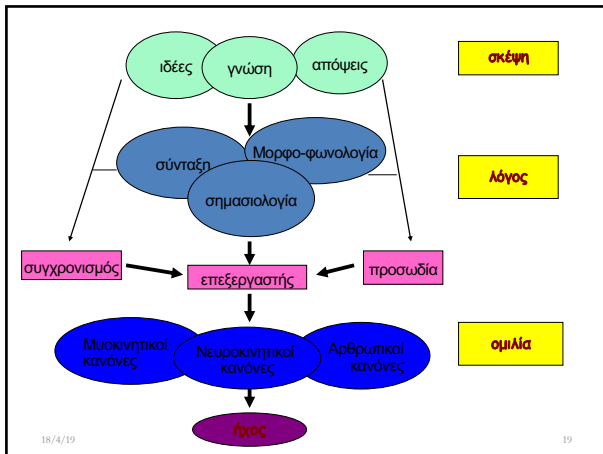
- Λεξική σημασιολογία
- Φραστική/προτασιακή σημασιολογία

17

Πραγματολογία: η μελέτη της σημασίας στο περικείμενο

- Γλωσσικό περικείμενο
Ο λόγος (discourse/συμφραζόμενα) που προηγείται (και απαιτείται) για να ερμηνευτεί η φράση που ακολουθεί.
- Περιστασιακό περικείμενο
Η γνώση του κόσμου που προϋποτίθεται για την ερμηνεία της φράσης.
π.χ. *Παραδόξως είναι ήδη ερωτευμένος μαζί της.*
Για την ερμηνεία των αντωνυμιών στην παραπάνω πρόταση χρειάζεται γλωσσικό περικείμενο (οι ονοματικές φράσεις στις οποίες αναφέρονται οι αντωνυμίες).
Για την ερμηνεία του 'παραδόξως' όμως χρειάζεται το περιστασιακό περικείμενο.

18

ΠΩΣ ΣΧΕΤΙΖΕΤΑΙ Ο ΛΟΓΟΣ ΜΕ ΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΛΑΡΥΓΓΑ

- ### Σε σχέση με την φωνητική και φωνολογία
- Παραγωγή φωνημάτων
    - Ηχηρότητα
  - Υπερτμηματικά στοιχεία του λόγου
    - Τονισμός : οι τονισμένες συλλαβές έχουν διαφορετική συχνότητα και διάρκεια
    - Επιτονισμός: διακύμανση της βασικής συχνότητας και κατά συνέπεια της συχνότητας δόνησης των φωνητικών χορδών κατά την παραγωγή μιας πρότασης

- ### Σε σχέση με την σημασιολογία
- Ο τονισμός μπορεί να αποτελεί, τη μοναδική παράμετρο που να διαφέρουν δυο λέξεις πχ κάλος - καλός, μήλο- μιλώ
  - Επιτονισμός, πολύ σημαντικός για την προτασιακή σημασιολογία πχ αλλαγή στον επιτονισμό, μπορεί να αλαλάξει τον τύπο της πρότασης από κατάφαση σε ερώτηση πχ βρέχει!!! – βρέχει???

- ### Σε σχέση με την πραγματολογία
- Από τι παύσεις καταλαβαίνουμε την αλλαγή της σειράς μεταξύ συνομιλητών
  - Αλλαγές στον επιτονισμό για την κατανόηση της ερώτησης σε μια συζήτηση
  - Επιτονισμός και ένταση φωνής, συμβάλλουν στην κατανόηση στο ύφος των συνομιλητών, τη διάθεση, κλπ

Σε σχέση με την πραγματολογία

- Παρομοίωση
- Μεταφορά
- Υπαινιγμός
- Προσωποποίηση
- Συνεκδοχή
- Σχήμα κατά το νοούμενο
- Μέρος αντί του όλου
- Μετωνυμία
- Παράδοξο
- Οξύμωρο
- Ειρωνεία
- Υπερβολή
- Συμπαράδηλωση
- Συνήχηση
- Παρήχηση

Διαταραχής Φωνής

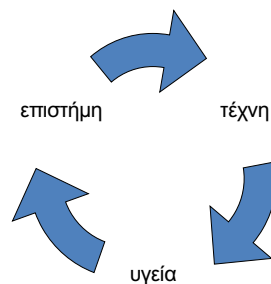
Χρειάζεται ο Λογοθεραπευτής ;;;;

Τι μπορεί να προσφέρει;

Τι αποδείξεις υπάρχουν για την αποτελεσματικότητα της παρέμβασης;

Οι διαστάσεις της φωνής

- Επιστήμη της φωνής
- Υγεία της φωνής
- Παθολογία της φωνής
- Αποκατάσταση της φωνής
- Εκπαίδευση της φωνής
- Τέχνη της φωνής
- Η φωνή στην σκηνή

«Την ευθύνη για την διάγνωση και ιατρική θεραπευτική αντιμετώπιση των διαταραχών φωνής την έχει ο γιατρός και ιδιαίτερα ο ωτορινολαρυγγολόγος με εξειδίκευση στον τομέα αυτό. Για την συμπεριφοριστική αξιολόγηση και θεραπεία της δυσφωνίας σε ένα ασθενή είναι υπεύθυνος ο λογοθεραπευτής.»

Schneider & Sataloff (2007)

Τεχνογνωσία του λογοθεραπευτή εξειδικευμένου στη φωνή

- Γνώση των επιστημών φωνής και τη παραγωγή φωνής σε υγιή πληθυσμό
- Χρήση τεχνολογίας και συνεισφορά στην κλινική διάγνωση
- Αντικειμενική ανάλυση και αξιολόγηση της φωνής
- Συμβουλευτική
- Τεχνικές Αποκατάστασης της φωνής
- Περιβαλλοντικές παραμέτρους της φωνής
- Εκπαίδευση του ατόμου σύμφωνα με τις ανάγκες του
- Ολική λειτουργική προσέγγιση στη φωνή έναντι της διαγνωστικής ανατομικής

Αξιολόγηση

- Ιστορικό
- Οπτική
- Ακουστική- εργαστηριακή
- Αντιληπτική σχετική με τη φωνή: GRBAS (grade, rough, breathy, asthenic, strained), CAPE-V(overall severity, roughness, breathiness, strain, pitch, loudness)
- Αντιληπτική σχετική με τη σοβαρότητα: Voice Handicap Index (VHI), Voice related Quality of Life (V-RQOL)

Προσεγγίσεις στην θεραπεία της φωνής

- Συμπεριφοριστική προσέγγιση
- Συμπεριφοριστική –Χειρουργική- Συμπεριφοριστική προσέγγιση
- Χειρουργική- Συμπεριφοριστική προσέγγιση
- Φαρμακευτική

Προσεγγίσεις στην θεραπεία της φωνής

- Υγιεινή της φωνής
- Συμπτωματική θεραπεία της φωνής
- Θεραπεία βασισμένη στη φυσιολογία της φωνής

Κατηγορίες επιπέδων απόδειξης

(Butler & Darrah, 2001)

Επίπεδο	Μελέτη ομάδας	Μελέτη περίπτωσης
I	Τυχοποιημένες μελέτες	Τυχοποιημένη μελέτη σε ένα άτομο
II	Μη τυχοποιημένες μελέτες, Μελέτες κοορτής με ταυτόχρονη ομάδα ελέγχου	ΑΒΑΒΑ μελέτη. Μελέτη με εναλλασσόμενη παρέμβαση
III	Μελέτη με ομάδα ελέγχου	ΑΒΑ μελέτη
IV	Μελέτες πριν και μετά την παρέμβαση χωρίς ομάδα ελέγχου	ΑΒ μελέτη
V	Περιγραφική έρευνα, αναφορές περιπτώσεων, εμπειρική έρευνα, βιβλιογραφική θεωρητικές απόψεις κλπ	

Υγιεινή της φωνής

- Ενυδάτωση
  - Αποδείξεις υπέρ σε επίπεδο I , II
- Ήρεμο βήχα
  - Αποδείξεις υπέρ μόνο σε επίπεδο V
- Αφωνία ή οικονομία φωνής
  - Αποδείξεις υπέρ μόνο σε επίπεδο V από αναδρομικές μελέτες ασθενών ενώ αμφισβητείται η χρήση του ψυθίρου

Υγιεινή της φωνής

- Ατομική εκπαίδευση υγιεινής της φωνής
  - Αποδείξεις υπέρ μόνο στο επίπεδο V αλλά αποδείξεις κατά στα άλλα επίπεδα , όταν η τεχνική αυτή ήταν η μόνη προσέγγιση θεραπείας
- Ομαδική εκπαίδευση υγιεινής φωνής
  - μελέτες σε ομάδες πληθυσμού με στόχο την επιμόρφωση σχετικά με τις επιπτώσεις της κακής χρήσης της φωνής
  - Αποδείξεις υπέρ (βραχυπρόθεσμα) αλλά και κατά (μακροπρόθεσμα) σε επίπεδα IV, II όταν αυτή είναι η μόνη προσέγγιση θεραπείας

Συμπτωματική θεραπεία της φωνής

Τεχνική	υπέρ	κατά
Ασκήσεις σπρωξίματος	επίπεδο V για σύγκλιση	-
Μουγκρητό	Επίπεδο III για ελάττωση υπερ-λειτουργίας	-
Μάσημα	επίπεδο V από το 1950	-
Χασμουρητό - αναστεναγμός	επίπεδο V & επίπεδο IV	-
Ανατροφοδότηση	Με EMG -επίπεδο IV, III, II, Οπτικό- επίπεδο, I, I V	-
Τροποποίηση έντασης	επίπεδο V, IV, I	-

Συμπτωματική θεραπεία της φωνής

Τεχνική	υπέρ	κατά
Φώνηση κατά την εισπνοή	επίπεδο V	-
Εξωτερικοί χειρισμοί του λάρυγγα	επίπεδο V	-
χαλάρωση	επίπεδο V, III, II	-
Τοποθέτηση φωνής	επίπεδο V	-
Εγκαθίδρυση νέου ύψους	επίπεδο V	-
Εγκαθίδρυση φώνησης	επίπεδο V	-

Θεραπεία βασισμένη στη φυσιολογία της φωνής

Τεχνική	υπέρ	κατά
Φωνή με αυτοπεποίθηση	επίπεδο II	-
Ασκήσεις φωνητικής λειτουργίας	επίπεδο I	-
Ανοιούσα μέθοδο	επίπεδο V, IV, I	-
Μυοσκελετικοί χειρισμοί του λάρυγγα	επίπεδο V, IV	-
Θεραπεία αντήχησης	επίπεδο IV, II, I	-

Συμπεράσματα

- Υπάρχουν Επίπεδο I αποδείξεις που υποστηρίζουν τις προσεγγίσεις βασισμένες στη φυσιολογία της φωνής
- Χρειαζόμαστε παραπάνω μελέτες και δεδομένα να αποδείξουμε τις προσεγγίσεις βασισμένες στην υγιεινή της φωνής
- Πρέπει να κοιτάξουμε την θεραπεία της φωνής όχι μόνο βραχυπρόθεσμα αλλά και μακροπρόθεσμα
- Πρέπει να συνεχίσουμε να κοιτάμε και για τη θεωρία πίσω από τη συμπεριφοριστική θεραπεία της φωνής με ολιστική προσέγγιση και όχι μόνο στο λάρυγγα.

Αρχές Θεραπείας

- Υγιεινή της φωνής
- Χαλάρωση
- Αναπνοή
- Φώνηση
- Αντήχηση
- **Το άτομο και το περιβάλλον του**

Υγιεινή φωνής

- **Τι πρέπει να κάνουμε**
  - Να πίνουμε πολύ νερό
  - Να υγρασιάζουμε το περιβάλλον
  - Να ξεκουράζουμε τη φωνή μας
  - Μιλά πιο απαλά και χωρίς ένταση
  - Κράτα το λαιμό σου ζεστό σε κανονική θερμοκρασία
- **Τι πρέπει να μάθουμε**
  - Να χρησιμοποιούμε τη φωνή μας σωστά
  - Να μην φωνάζουμε παραπάνω από ότι είναι αναγκαίο για την καθημερινή μας επικοινωνία ανάλογα με το περιβάλλον που ζούμε
  - Να ελέγχουμε το άγχος

Υγιεινή φωνής

- **Τι πρέπει να αποφεύγουμε**
  - Το κάπνισμα
  - Τη σκόνη
  - Το αλκοόλ και άλλες ναρκωτικές ουσίες
  - Ποτά με καφεΐνη (καφές, τσάι) ή αεριούχα (κόκα κόλα, σόδα, κλπ)
  - Να «καθαρίζουμε» το λαιμό μας πολύ συχνά και χωρίς αιτία
  - Φάρμακα και άλλες ουσίες που προκαλούν ξηροστομία
  - Να πίνουμε πολύ κρύα ή πολύ ζεστά υγρά
  - Βαριά φαγητά με καρυκεία, ιδιαίτερα το βράδυ
  - Τα πολλά γαλακτοκομικά προϊόντα
  - Να φωνάζουμε και να ουρλιάζουμε, ιδιαίτερα τα μικρά παιδιά
  - Να τραγουδάμε σε πολύ θορυβώδη περιβάλλον
  - Χώρους με υπερβολική ζέστη

Χαλάρωση

- **Ασκήσεις χαλάρωσης σε ιεραρχία**
  - Θέση/ στάση σώματος
  - Ωμική ζώνη αυχένος
  - Γνάθος
  - Γλώσσα
  - Βάση της γλώσσας/ άνωθεν του υοειδούς μυς
  - Κρικοθυροειδείς μυς
  - Απελευθέρωση της γλωττιδικής αποφόρτισης

Αναπνοή

- **Ανασκόπηση τρόπους / πρότυπα αναπνοής** (θωρακική, διαφραγματική, μεικτή)
- **Τι αλλάζει τα πρότυπα αναπνοής**
- **Βελτίωση των προτύπων αναπνοής**
  - Επίγνωση του τρόπου αναπνοής
  - Εγκαθίδρυση διαφραγματικής αναπνοής
  - Συντονισμούς αναπνοής (πιο ειδικά εκπνοής) με άηχους (χωρίς φώνηση) ήχους
  - Συντονισμός αναπνοής- φώνησης
  - Συντονισμός αναπνοής με λέξεις, προτάσεις, αφήγηση
  - Ανάπτυξη ελέγχου των κοιλιακών μυών να υποστηρίζουν την ένταση της φωνής και τον επιτονισμό

Φώνηση

- **Ήπια έναρξη φώνησης και ελάττωση λαρυγγικής έντασης/σύσφιξης** (χασμουρητό, μούγκρισμα, τεχνική μάσησης, κλπ) αλλά και σε ορισμένες παθήσεις **έναρξη φώνησης με ένταση** (βήχα, ασκήσεις ώθησης, έντονα έκροτα σύμφωνα, κλπ)
- **Αλλαγή ύψους /χροιάς της φωνής**
- **Αύξηση του εύρους του ύψους**

Αντήχηση

- **Νόθες φωνητικές χορδές** - "ανοιχτές"
- **Σταφυλή** - ανοιχτή ή κλειστή
- **Στήριξη** - μάσκας - ενεργή ή όχι ενεργή
  - κορμού - ενεργή ή όχι ενεργή
- **Μήκος φωνητικής διόδου** - μακρύ ή κοντό σωλήνα
- **Γλώσσα** - χαλαρή ή σφιγμένη, τοποθέτηση
- **Αρυταινοεπιγλωττιδική πτυχή** - χαλαρή ή με στένωση

Συμπέρασμα

- Οι διαταραχές φωνής χρειάζονται διεπιστημονική προσέγγιση
- Σήμερα υπάρχει η τεχνογνωσία για τη θεραπεία και την αποκατάσταση των διαταραχών φωνής
- Ακόμη και σε ορισμένες παθήσεις φωνής που δεν υπάρχει «ίαση», συμπεριφοριστικές προσεγγίσεις μπορούν να φέρουν αλλαγές στην λειτουργικότητα του ατόμου και κατά συνέπεια βελτίωση στην ποιότητα της ζωής του

